

Aan	Wethouders & Gemeentesecretarissen Groninger gemeenten (via het DB)
Van	Peet de Graaf / RIGG
Datum	20 oktober 2017
Onderwerp	Besluitpunten t.a.v. solidariteit in de regio Groningen na 1 januari 2018

In deze notitie gaan we nader in op de inhoudelijke en financiële solidariteit tussen de Groninger gemeenten vanaf 1 januari 2018 en verwoorden we de besluiten die hierover genomen dienen te worden. Hiervoor hebben we de uitkomsten van de bijeenkomst van 22 september 2017 en de bespreking ervan in de vergadering van het Dagelijks Bestuur PG&Z (hierna: DB) van 13 oktober jl. als input verwerkt.

Financieel en inhoudelijk solidair

De 23 Groninger gemeenten hebben in 2014 besloten om voor de jaren 2015 tot en met 2017 solidair te zijn bij de uitvoering van de Jeugdwet, die vanaf 2015 een taak van de gemeenten werd. Solidair op de inhoud, zoals opgetekend in het Groninger Functioneel Model én solidair op de financiën.

De uitgangspunten conform het Groninger Functioneel Model hebben de basis gelegd voor de transformatie van de jeugdhulp in deze jaren, waardoor gemeenten én jeugdhulpaanbieders met elkaar en binnen de eigen organisatie afstemming op beleid (inhoud) konden bereiken.

Financieel waren de gemeente in 2015 solidair op het ZIN budget en vanaf 2016 ook op het PGB budget, omdat de uitgaven als ‘communicerende vaten’ kunnen worden beschouwd.

Principebesluiten

In de bestuurlijke bijeenkomsten medio 2016 is gesproken over de nieuwe situatie vanaf 1 januari 2018, waarin op de hoofdthema's inkoop door de RIGG en haar voortbestaan, financiële solidariteit en een nieuwe transformatie agenda, besluitpunten zijn gedefinieerd.

De notitie met deze besluitpunten is vastgesteld in de vergadering van het DB op 9 september 2016 en vervolgens voorgelegd aan de 23 colleges. Zij hebben hierna op elk punt een besluit genomen en over de financiële solidariteit een zogenaamd ‘principebesluit’ genomen, in afwachting van meer financiële informatie over 2016 in het voorjaar van 2017 ten behoeve van de definitieve besluitvorming.

De uitkomst van de principebesluiten was dat het merendeel van de Groninger gemeenten, met uitzondering van de gemeenten Groningen, Bellingwedde en Vlagtwedde, volledig financieel solidair blijven op de kosten van de jeugdhulp.

Alle gemeenten hebben besloten financieel solidair te blijven op de zeer specialistische jeugdhulp (bovenregionaal en/of landelijke inkoop) en de gesloten jeugdhulp, alsmede op de gesubsidieerde voorzieningen, de uitvoeringskosten van de RIGG en de mogelijke instandhoudingskosten voor verblijfsvoorzieningen en de GI's die noodzakelijk zijn voor de regio maar door onderbezetting in hun voortbestaan worden bedreigd.

Alle Groninger gemeenten hebben tevens een (principe)besluit genomen om ook na 1 januari 2018 inhoudelijk solidair te blijven.

Jaarrekening 2016 & prognose 2017

Het opstellen van de jaarrekening 2016 heeft veel tijd in beslag genomen. Eind juni 2017 is de goedkeurende accountantsverklaring ontvangen, waarmee inzicht is gekomen in het

Jeugdhulpverbruik en de financiële consequenties daarvan voor de Groninger gemeenten. Met het tekort van 5,6 miljoen verdeeld over de gemeenten, is de discussie over de solidariteit opnieuw actueel geworden.

Tevens is aan de hand van de gegevens 2016 en de toen bekende ontwikkelingen, een eerste financiële prognose (juli 2017) afgegeven als voorlopig beeld van de uitgaven in de Jeugdhulp over 2017.

Vervolgens is in het DB van 15 september jl. de halfjaarrapportage 2017 besproken, waarbij een winstwaarschuwing is afgegeven van een geprognosticeerd tekort voor de regio Groningen van circa 10 tot 14 miljoen euro.

Inkoop- en Monitorfunctie RIGG

In de bestuurlijke bijeenkomst voor alle wethouders Jeugd in de regio Groningen (op 22 september 2017) is aan de hand van de financiële prognose het onderwerp financiële en inhoudelijke solidariteit besproken. Duidelijk is dat de standpunten van de verschillende gemeenten uiteenlopen (bijlage 2), maar dat er ten aanzien van de inhoudelijke solidariteit een gemeenschappelijk belang is.

Tevens is aangegeven dat de gemeenschappelijke inkoop en monitoring via de RIGG in stand dient te worden gehouden.

Hoe de situatie er na 1 januari 2018 ook uitziet – qua financiële en inhoudelijke solidariteit - de informatievoorziening moet op orde zijn, zodat de RIGG haar inkoop- en monitoringstaak optimaal kan uitvoeren. Op dit moment brengt de RIGG van alle gemeenten alle uitgaven uit het jeugdhulpbudget en ook de gezamenlijke PGB uitgaven en de inzet van fte in de basisteams in kaart.

Dit blijft vanaf 2018 een belangrijke taak van die vanuit de RIGG wordt opgepakt, zodat een regionaal overall beeld van de inzet van jeugdhulp en de uitgaven ervan mogelijk blijft. Het zal tevens inzicht geven in de (neven)effecten van het besluit om de financiële solidariteit op ZIN en PGB los te laten.

Het overall beeld is van groot belang voor de doorontwikkeling en transformatie van de jeugdhulp, het signaleren en analyseren van trends en voor de eventuele aanvullende inkoop van producten. Kortom, van groot belang voor de onderlinge inhoudelijke solidariteit en het (gemeentelijk) jeugdbeleid.

Sturing op uitgaven jeugdhulp

Gemeenten zijn op zoek naar sturingsmogelijkheden om zowel maatregelen te nemen om de tekorten te beperken, als om haar wettelijke taak kwalitatief goed uit te voeren. Het is daarom van belang dat gemeenten tijdig op de hoogte worden gebracht van ontwikkelingen ten aanzien van de instroom en de uitgaven van Jeugdhulp. De RIGG heeft de taak om tijdig en adequaat de gewenste financiële informatie te kunnen leveren en deze te vertalen in een analyse op zowel regionaal als lokaal niveau. Maar, zij is daarbij afhankelijk van het tijdig en juist aanleveren van informatie door gemeenten en aanbieders.

Deze taak heeft zowel een impuls als een externe blik nodig en daarom heeft het DB 15 september jl. besloten om hiervoor deze projectopdracht te formuleren. Een externe projectleider voert onder leiding van een bestuurlijke en ambtelijke stuurgroep deze opdracht vóór 1 januari 2018 uit. Het project levert ten eerste een betrouwbaar overzicht van de financiële uitgaven van Jeugdhulp op en ten tweede inzicht in sturingsmogelijkheden.

Vervolgens wordt het resultaat van het project structureel ingebed binnen de RIGG. In september 2018 verwachten we naast betrouwbare financiële overzichten ook meer inzicht en achtergrond te kunnen geven (het duiden van de cijfers).

Solidariteit

Alle gemeenten onderschrijven het belang van **inhoudelijke solidariteit** en geven aan voort te willen bouwen op wat in het Groninger Functioneel Model is afgesproken (zie ook bijlage 1). Ook wil men de gezamenlijke transformatieagenda voor de komende jaren samen vormgeven en de ingezette transformatieopdrachten door ontwikkelen.

Dit betekent dat men voor de komende jaren in ieder geval inhoudelijk solidair blijft op:

- Het toetsingskader c.q. referentiekader Toegang
- De transformatie agenda / opdrachten (bundeling verblijfsfuncties, organisatie crisis hulp, platform VB i.o. EED convenant etc.)
- De uitgangspunten Inkoop

De borging van de inhoudelijke aansluiting met gemeenten op deze onderwerpen en de monitoringstaak, vraagt een meer prominente rol en betrouwbare inzet (FTE) vanuit de gemeenten (zoals eerder aangekondigd in het organisatieplan van de RIGG). De RIGG ontwikkelt zich vanuit een pioniersfase naar een fase, waarin consolideren en bestendigen maar ook doorontwikkeling op de ingezette koers de gewenste beweging is. In de samenwerking met gemeenten moet deze rol worden afgestemd. Dit is van groot belang om ook naar jeugdhulpaanbieders (kennismacht) vanuit die gezamenlijk gedragen agenda op te treden.

Hiertoe zullen we begin 2018 een bestuurlijke conferentie organiseren om deze transformatie agenda vast te stellen.

Vanaf 1 januari 2018 is er geen draagvlak meer voor de gezamenlijke **financiële solidariteit** op ZIN en PGB. De uitgaven c.q. producten waarover gemeenten hebben besloten vanaf 2018 wel financieel solidair te blijven, zijn:

1. De voorzieningen en subsidies (zoals Veilig Thuis, Spoed voor Jeugd en alle vormen van crisis hulp);
2. Jeugdhulp Plus;
3. Bovenregionale en landelijk ingekochte (zeer specialistische) jeugdhulp (waaronder de huidige producten met verblijf);
4. Jeugdhulp crisisverblijf, jeugdhulp crisis pleegzorg en het Traject vervangende opvoedomgeving;
5. Eventuele instandhoudingskosten Verblijfsvoorzieningen en Gecertificeerde instellingen;
6. De uitvoeringskosten van de RIGG;
7. De coördinatie en de inzet van de Expertpool (afhankelijk van besluitvorming in het DB van 24 november 2017).

NB. Zoals eerder in de discussie rondom de solidariteit PGB-ZIN aangegeven (medio 2015) levert elke grens in een solidariteitsafpraak een risico op een perverse prikkel. Er kan namelijk (on)bewust worden gekozen voor een opschaling naar solidaire producten om (eigen) hogere uitgaven af te wentelen. Het vergt daarom een nadere studie per type product met de vraag of er überhaupt een goedkoper product bestaat dat wordt omzeild als wordt gekozen voor de duurste variant. Verder is het de vraag of gemeenten wel invloed hebben op de inzet van de dure producten, of dat een andere verwijzer betrokken is. Ook hiervoor is inzicht in de cijfers (monitoring) en onderzoek nodig.

Daarnaast is het de vraag of het mogelijk is om een "grensbewaking" in te stellen om deze "perverse prikkel" effectief te kunnen monitoren. We zullen in ieder geval aan de hand van de cijfers over de eerste helft van 2018 de mogelijkheden onderzoeken en hoe deze in te passen zijn om opschaling te voorkomen.

Op basis hiervan kunnen de gemeenten een principebesluit nemen om vanaf 2019 wel of niet solidair te zijn c.q. blijven op deze bovenlokale producten.

Ter overweging: onder het besluit om op de eerdergenoemde (bovenlokale) producten c.q. uitgaven solidair te zijn, ligt het besluit om inhoudelijk solidair te zijn en te blijven. Deze inhoudelijke solidariteit

kan vanaf 2019 onder druk komen te staan als besloten wordt de financiële solidariteit volledig los te laten.

Conclusie

Naar aanleiding van de bestuurlijke bijeenkomst op 22 september jl. constateren we dat er geen gezamenlijk c.q. eensluidend standpunt is over de financiële solidariteit vanaf 1 januari 2018. Voor de één speelt hierin de financiële prognose een rol, voor de ander het eigenstandig maken van (politieke) beleidskeuzes en een derde wil toch vasthouden aan het fundament zoals dat in 2014 is neergelegd.

In tegenstelling tot het overzicht van begin 2017, waaruit blijkt dat 20 gemeenten hadden besloten de financiële solidariteit vanaf 2018 te willen handhaven, ziet de werkelijkheid er na ruim een half jaar heel anders uit.

Terwijl een aantal van de 'solidaire' gemeenten in de veronderstelling was dat de definitieve besluitvorming niet zou afwijken van eerdere besluitvorming, blijkt dat nog eens 7 van de 20 'solidaire' gemeenten hebben besloten vanaf 2018 niet meer financieel solidair te zijn. Een aantal gemeenten heeft over de (financiële) solidariteit tevens de Gemeenteraad een besluit laten nemen.

Het DB is, op basis van deze besluitvorming en de uitkomst van de bestuurlijke bijeenkomst, tot de conclusie gekomen dat er vanaf 1 januari 2018 geen draagvlak meer is om gezamenlijk financieel solidair zijn op de uitgaven van ZIN en PGB.

In het DB van 13 oktober jl. is opnieuw gesproken over de uitkomsten van de bestuurlijke bijeenkomst en is een aantal wijzigingen voorgesteld in de formulering van de besluitpunten. Deze zijn verwerkt in de betreffende notitie en worden aan de colleges van alle Groninger gemeenten ter besluitvorming voorgelegd.

De gemeenten in de regio Groningen besluiten om voor tenminste het jaar 2018:

- 1. wel gezamenlijk inhoudelijk solidair te blijven en voort te willen bouwen aan het Groninger Functioneel Model door concrete afspraken te maken over de uitvoering en borging ervan;**
- 2. niet meer geheel gezamenlijk financieel solidair te zijn op ZIN en PGB en deze uitgaven per gemeente¹ af te rekenen;**
- 3. wel financieel solidair te blijven op:**
  - **de zeer specialistische jeugdhulp (bovenregionaal, bovenlokaal en/of landelijke inkoop),**
  - **de gesloten jeugdhulp (Jeugdhulp Plus),**
  - **de gesubsidieerde voorzieningen,**
  - **de uitvoeringskosten van de RIGG,**
  - **de mogelijke instandhoudingskosten voor verblijfsvoorzieningen en de GI's die noodzakelijk zijn voor de regio maar door onderbezetting in hun voortbestaan worden bedreigd;**
- 4. op basis van monitoring medio 2018 te evalueren en een principebesluit te nemen voor de volgende jaren om wel of niet solidair te zijn c.q. blijven op deze bovenlokale producten;**
- 5. bij de RIGG naast de inkooprol ook de monitoringsrol te beleggen voor alle vormen van jeugdhulp (ZIN én PGB) zodat er een regionaal, overall beeld van de inzet en uitgaven van jeugdhulp is.**

---

¹ Het is uiteraard mogelijk om binnen de eigen subregio c.q. cluster van gemeenten anders te besluiten door in een dergelijk verband wel samen financieel solidair op alle vormen van jeugdhulp te blijven.

BIJLAGE 1   Inhoudelijke solidariteit

We hebben de afgelopen jaren met de inhoudelijke en financiële solidariteit de basis gelegd voor goede, lokale zorg. Dit zijn verbeteringen ten opzichte van het "oude stelsel". Wat als verbetering genoemd mag worden is betaalbaar en beschikbaar maatwerk voor iedereen.

Het is echter nu noodzakelijk dit fundament te verbeteren. Zo moeten cliënten de verbeteringen nu daadwerkelijk gaan merken. Dit vraagt om snelle, verdere professionalisering en meer samenwerking tussen zorgverleners in de sociale en medische zorg, onder regie van de gemeenten. Verbeteringen en samenwerking die gemeenten gezien hun schaal en kennisniveau niet zelfstandig en alleen in gang kunnen zetten. Bovendien is er sprake van een krachtenveld waarin gemeenten hun krachten moeten bundelen.

Niet alleen samenwerking tussen professionals is dus van belang maar vooral de samenwerking tussen gemeenten moet nader vorm krijgen en meer worden ingevuld.

Argumenten

- Daar waar minder regionale afstemming tussen gemeenten plaatsvindt over bijvoorbeeld de werkwijze van de basisteam (CJG/wijkteams) kan dat leiden tot grotere overhead bij zorgorganisaties.
- Verbeteringen en samenwerking die gemeenten gezien hun schaal en kennisniveau niet zelfstandig en alleen in gang kunnen zetten. In de regio's waar partijen met elkaar in gesprek zijn over de inhoud van de transformatie en transparant durven te zijn, en respect hebben voor elkaars kennis, competenties en dilemma's krijgt de transformatie steeds meer vorm (Uit advies kwartiermaker zorglandschap)
- Bij de individuele gemeenten is nu nog onvoldoende integrale kennis over de gewenste transformatie en ook de kennis om het opdrachtgeverschap goed uit te kunnen voeren. Ze hebben hier tijd en meer ervaring voor nodig.
- Gemeenten leggen nog (teveel) de prioriteit bij de lokale agenda, de toegang en de lokale aanpak. Er is minder aandacht voor transformatie van de specialistische functies. De lokale infrastructuur profiteert onvoldoende van de specialistische kennis. De specialistische kennis is niet duurzaam georganiseerd.
- Er is behoefte aan een meer gedeelde sturingsvisie en betere sturing op kwaliteit.
- Een goede monitoringstaak en sturen op kwaliteit kan nooit door de individuele gemeente worden vorm gegeven.

Gedeelde uitgangspunten en opgaven

Groninger functioneel model

- Beweging naar voren
- Eigen kracht versterken
- Waar mogelijk lichte hulp, waar nodig snel intensieve hulp, en niet langer dan nodig
- Versterken lokale veld en toegang jeugdhulp
- Transformeren van de intensieve hulp

Gemeentelijke opgave jeugdhulp

- A. Vanuit de Jeugdwet:
- Voldoende aanbod kwalitatieve- en kwantitatieve jeugdhulp;
  - Aanbod laagdrempelig en herkenbaar;
  - Onmiddellijke inzet van jeugdhulp bij crisis
- B. Vanuit Groninger Functioneel Model
- Transformatie van het jeugdhulpaanbod
  - Transformatie van het gemeentelijk sociaal domein.
  - Transformatie 'mindset' van jeugdigen / ouders en professionals

- Sturen op resultaat, cliënttevredenheid
- C. Kosten besparing
- Vermindering inzet duurdere jeugdhulp (preventie, meer samenhang aanbod)
  - Behalen korting jeugdhulp Rijk (10 miljoen per jaar)

Transformatie en gezamenlijke opgaven

De uitvoering van de Jeugdwet is en blijft een lokale verantwoordelijkheid. Hoewel elke gemeente in de regio Groningen daarbij de eigen keuzes en prioriteiten bepaalt, blijkt het van belang dat de gemeenten in de regio allemaal werken vanuit een overeenkomstige visie op de ontwikkeling en de transformatie van de jeugdhulp als onderdeel van het gemeentelijke sociaal domein.

Met de keuze om niet meer solidair te zijn, veranderen de transformatieopgaven niet. Wat wel verandert, is de rol van de individuele gemeente en de invulling van de regionale samenwerking. De beweging naar voren, het versterken van de eigen kracht, en het versterken van het lokale veld zijn lokale opgaven waarbij echter ook na 2018 samenhang en afstemming tussen gemeenten onderling gewenst blijft. Dit zijn de uitgangspunten van het GFM. Echter ook voor de gemeentelijke opgaven vanuit de Jeugdwet (A) en de kosten besparing (C) blijft samenwerking noodzakelijk.

Veranderende rollen

- **Andere rol voor gemeente**

De periode van het RTA (2015-2017) stond in het teken van de transitie, het (breed) inrichten van de toegang en was met name gericht op de continuïteit van de zorg. Met de keuze om niet meer solidair te zijn op het gebied van ZIN en PGB wordt de rol van de gemeente meer dan voorheen bewaker van het budget. De gemeente dient hiervoor dan ook beheersmaatregelen te nemen. Daarnaast is voor de transformatie van het gemeentelijk sociaal domein (nog meer dan daarvoor) noodzakelijk de samenwerking tussen cliënten, (gespecialiseerde) jeugdhulpaanbieders, het lokale voorveld en de lokale toegang concreet gestalte te geven. En dat de individuele gemeenten hier een actief aanjagende en wellicht sturende rol oppakken.

Voorafgaand aan de periode van het RTA (2015-2017) hebben de gemeenten hun lokale toegang ingericht; deze was per 2015 overall operationeel. De lokale toegang is verschillend ingevuld met diverse functies en/of vooruitgeschoven posten, passend bij de lokale situatie. Alle toegangen werken in meer of mindere mate samen met professionals op de vindplaatsen en/of in integrale teams. Er is nog wel doorontwikkeling nodig in de samenhang tussen het lokale veld (onderwijs, welzijn, sportverenigingen, leerplicht enzovoort) en de lokale toegang.

Overige lokale opgaven

- Wanneer we van aanbieders verwachten dat zij actief aansluiting zoeken met het lokale veld, verwachten we van de gemeenten dat zij actief sturen op een open houding en samenwerking tussen de toegang, het lokaal veld en de aanbieders.
- De gemeente is verantwoordelijk voor het versterken en eventueel uitbreiden van de toegang met specifieke expertises. Dit zijn lokale keuzes die op verschillende manieren kunnen worden ingevuld. Voorbeelden hiervan zijn uitbreiding van ambulante specialistische hulp of OJG-ers in de huisartsenpraktijk.
- Het blijft van belang van elkaar te kunnen en willen leren van elkaars succes- en faalfactoren bij de lokale transformatie en de wijze van werken in z'n algemeenheid. Daarnaast blijft experimenteerruimte nodig. Als sommige gemeenten het zich niet meer kunnen permitteren om te experimenteren bij de lokale transformatie, zou dat een verschraling voor ons allen kunnen betekenen. Juist in de gemeenten met een grote problematiek is experimenteren en ervaringen belangrijk

- Budgetbewaking beheersing: monitoring op inhoud en financiën op gemeenteniveau.

- **Andere regionale opgaven**

De inkoop, monitoring en adviestaak is gedurende de periode 2015-2017 belegd bij de RIGG. Dit blijft ook zo voor de periode 2018-2020, zij het dat er een nadrukkelijker rol komt voor de monitoringstaak. Hiervoor wordt een speciale projectorganisatie ingericht. Doel is dat per 1 januari 2018 een werkwijze ontwikkeld en geïmplementeerd is waarmee de RIGG en de individuele gemeenten op elk gewenst moment (en/of periodiek) een actueel en accuraat beeld kunnen genereren.

Overige regionale opgaven

Casusregie, specialistisch casemanagement, procesregie (en toezien op) veiligheid zijn vanuit de lokale toegang) primair een lokale verantwoordelijkheid. Er zijn echter bovenregionaal afspraken nodig over de ketensamenwerking, rollen en taken en ondersteuning op het gebied van scholing en professionalisering. Daarnaast is er een aantal deelprogramma's waarbij samenwerking op bovengemeentelijk/regionaal niveau noodzakelijk blijft:

1. Toegang en samenwerking lokale veld

De lokale toegang (wijkteam, CJG) is het vliegwiel voor de transformatie. De professionals in de toegang overzien de problematiek van jeugd en gezin in hun werkgebied en de mogelijkheden voor preventie en vroeg signalering, mede via de instellingen in hun werkgebied. De ervaringen in de regio en de best-practices daarbij, worden in dit deelprogrammaliijn uitgewerkt. Het lokale veld heeft ook een belangrijke rol bij de transformatie. Bij de ontwikkeling van dat lokale veld kunnen we elkaars ervaringen goed delen en benutten.

Door het onderzoek naar de toegang tot de jeugdhulp in de verschillende basisteams, is meer openheid ontstaan. Voor de toekomst is het nodig om voor deze vorm van samenwerking een passende infrastructuur te bedenken, waarmee gemeenten het gesprek met elkaar kunnen aangaan en elkaar kunnen aanspreken op de inhoudelijke keuzes.

2. Veiligheid

Veiligheid is een basiskwaliteit voor een gezonde ontwikkeling en opvoeding. Helaas is dat niet altijd en overal gegarandeerd. De transformatie vraagt van de gemeente dat dit aspect specifieke aandacht krijgt, mede omdat ondersteuning vanuit een gedwongen kader door rechterlijke uitspraken minder onder gemeentelijk invloed staat. Samenwerking en afstemming met instellingen en organisaties is daarom essentieel voor een succesvolle transformatie;

3. (transformatie) Specialistische en intensieve jeugdhulp

4. Sturen op kwaliteit en resultaten

5. Terugdringen administratieve lasten

Het terugdringen van regeldruk en administratieve lasten is en blijft is een breed gedeelde wens.

Bijlage 2 Besluitvorming financiële solidariteit in de regio Groningen

Gemeenten	Principebesluit 2016	Besluit colleges 2017
Appingedam	Solidair	Solidair
Bedum	Solidair	Solidair
Bellingwedde	Niet solidair	<i>Niet solidair</i>
De Marne	Solidair	<i>Niet solidair</i>
Delfzijl	Solidair	Solidair
Eemsmond	Solidair	<i>Niet solidair</i>
Groningen	Niet solidair	<i>Niet solidair</i>
Grootegeest	Solidair	<i>Niet solidair</i>
Haren	Solidair	Solidair*
Hoogezand-Sappemeer	Solidair	Solidair
Leek	Solidair	<i>Niet solidair</i>
Loppersum	Solidair	Solidair
Marum	Solidair	<i>Niet solidair</i>
Menterwolde	Solidair	Solidair
Oldambt	Solidair	Solidair
Pekela	Solidair	Solidair
Slochteren	Solidair	Solidair
Stadskanaal	Niet solidair	Solidair
Ten Boer	Solidair	<i>Niet solidair</i> **
Veendam	Solidair	Solidair
Vlagtwedde	Niet solidair	<i>Niet solidair</i>
Winsum	Solidair	Solidair
Zuidhorn	Solidair	<i>Niet solidair</i>

Overzicht besluitvorming (eind september 2017)